

ŠIUOLAIKINIO MENO CENTRO APETITAI AUGA

Prisimenu paskutinį sovietinės Dailininkų sąjungos suvažiavimą 1987 lapkričio 11-14 dienomis. Ten pirmieji nutarėme atsiskirti nuo SSSR Dailininkų sąjungos. Suvažiavimui baigiantis salės gale girdėjosi šūksniai: „buvote jūs, dabar būsime mes“. Tada pagalvojau: tai aš tas buvęs? O kas tie būsimieji? Na ne, toks nesijaučiu nes esu nuolat kviečiamas ir reikalingas žmonėms ir Valstybei. Po sistemingo Lietuvos dailės ir kitų dailės struktūrų ardymo daug kas pasikeitė. Neseniai sužinojau, kad Lietuvos Dailininkų sąjungai pateiktas Šiuolaikinio meno centro ieškinys: atiduoti jam Dailininkų sąjungai priklausančią dailės galeriją ir dalį kitų patalpų, esančių Vokiečių gatvėje Nr. 2. Trumpai tariant biudžetinė įstaiga prieš kūrybinę, visuomeninę organizaciją. Taigi ŠMC. Ar iš tikro jai trūksta patalpų, ar tai ideologinio pobūdžio ieškinys? Lietuvos Dailininkų sąjungos valdomi buvusieji Dailės parodų rūmai dar 1992 metais, žinomoms jėgoms padedant, buvo nusavinti kartu su jos finansavimu iš biudžeto ir pavadinti Šiuolaikinio MENO centru. Tokiu būdu rūmai tapo nebe visų Lietuvos dailininkų, bet vienos grupuotės, įvardinusios save kaip „visų menų šiuolaikiniais“, parodine erdve. Netruko pasirodyti dailėtyrininkų Lolitos Jablonskienės ir Rūtos Goštautienės paruošta šiuolaikinio meno doktrina „Pažymėtos teritorijos“, 2005 metais išėjusią atskiru leidiniu. Beveik du dešimtmečius „šiuolaikiniais“, pristatydami save, kaip menininkus (ne dailininkus), deklaravo save kaip vienintelę, teisingą Lietuvos dailės reprezentantę ir beveik du dešimtmečius buvo užėmusi beveik visą žiniasklaidą dailės temomis. ŠMC grupuotės nariai, būdami LDS nariais, ėmė vadintis nebe dailininkais, bet menininkais. Jei jau menininkai (kažin ar visų menų?) - testeigia „šiuolaikinių menininkų sąjungą“! Pažvelgus į ŠMC „šiuolaikinių“ rūmus matosi, kad jie mažai lankomi. Kartais matau jaunimo, besislepiančio nuo darganos, būrelius. Dailininkai juose apskritai nesirodo. Tai gal teisme, jei jis įvyks, bus galima išsiaiškinti netik ko tiems „šiuolaikiniams“ vis mažai,

Pabandykime pasiaiškinti, kas iš tikro tas ŠMC. Ilgaamžėje savo istorijoje dailė keitėsi. Gotiką keitė renesansas, baroką klasicizmas. Neretai naujovės taikiai koegzistavo su praeitimi, bet dažniausiai pačios nelengvai skynėsi sau kelią ir niekada nesinaudojo miesto mero, ar politinės partijos paslaugomis. Viską lėmė užsakovas. Tai kas gi ta paslaptina jėga sistemingai naikinanti Lietuvos dailę, kas gėdingojo fiasko su „bunkerio“ projektu Lukiškių aikštei tikrasis užsakovas. Ar to tikėjosi Lietuvos visuomenė? Tikrai ne. Tikrieji šios „idėjos“ ir šio konkurso ir jo žiuri stūmėjai buvo ŠMC vadovas Kęstutis Kuizinas, Kultūros ministerijos patarėja Gintautė Žemaitytė ir kiti ŠMC ideologai, remiami Vilniaus mero. Jau dabar aišku: „bunkerio“ nebus. Nebus ne tik todėl, kad pats konkursas ir pati jo vertinimo komisija buvo tik ŠMC afera. Lukiškių aikštė yra ir bus Lietuvos Valstybės aikštė, bet ne p. Šimašiaus, ne politikų ar ŠMC. Klausimas tik toks, kas padengs jų padarytus nuostolius? Nors patyrę gėdingą

fiasko su savo „bunkeriu“, panašu šie veikėjai nejaučia jokios gėdos, bet elgiasi priešingai - įžūliai ir grobikiškai. Neužteko slapčia nuo visuomenės išsirūpinti savo reikmėms Sapiėgų rūmus ir parką - dabar parūpo prisiteisti dalį LDS patalpų esančių senamiesčio centre adresu Vokiečių 2.

Dailininkai ne atlikėjai. Jie kūrėjai. Skaitydamas naują Kultūros politikos įstatymą sužinojau, kad dailininkai yra „paslaugų tiekėjai“(?!). Jeigu taip, už paslaugas visi turime mokėti. Tai kodėl už kūrybos parodas nemokama? Turbūt todėl, kad jų Valstybei nereikia. Sutinku, gal jų per daug? Man irgi daugelio saviveiklinių parodų nereikia, bet parodų kokybę turi apibrėžti Kultūros įstatymas. Kokia Valstybės pozicija šiuo klausimu, ar jos iš viso nėra?

Būdami vienišiais, kartais keistuoliais, dailininkai visada buvo organizuota ir svarbi Lietuvos bendruomenės dalis. Turėjo savo pajamas iš dailės kombinatų, fondų, galerijas, kūrybos namus. Dabar beveik viskas sugriauta. Dailininko vardas pakeistas menininko pavadinimu, o tai reiškia: nebereikalingas profesionalumas svarbi tik „laisva saviraiška“. Kad tapo nesvarbūs dailininkai, nesvarbi jų edukacija, nei pajamos. Girdėjau tokią mintį „jei jau tie dailininkai negali susilaikyti nepiešę tai tegul... tas niekam netrukdo“. Tapo nebesvarbi ir dar išlikusių dailės autoritetų nuomonė. Padėtis Dailės akademijoje kelia klausimą ar iš tikro ji gali vadintis akademija? Man ji tapo panašesnė į taikomosios dailės institutą. Priekabiavimo pasitaiko visur, man svarbiau akademijos lygis. Ar normalu, kad pašalinus iš skulptūros katedros dėstytojų ryškiausias asmenybes, šaukiant „Sieg Heil!“, skulptorių kvalifikacijos sumenko. O ir pats jauno dailininko išsilavinimas kartais kelia abejonių ar tikrai jis humanitaras su aukštuoju išsilavinimu? Todėl šiandien svarbiems projektams p. Viliaus Kavaliauskas uoliai kviečia skulptorius ukrainiečius? Siekiant savų, tikslų dabar tapo madinga kalbėti: vai, vai, kaip viskas buvo blogai tada. Argi viskas taip, argi ne tada buvo sukurti kūriniai, tapę mūsų dailės klasika? Ar ne tada mūsų pačių buvo padėti pagrindai tai pačiai šiuolaikinei dailei. Kaip bebūtų paradoksalu, esant tokiai situacijai kyla klausimas: ar dailė, apleičiama, šiandien Lietuvai dar reikalinga. To nematant ir nieko nekeičiant padėtis bus eskaluojama. Profesionaliai dailei bus lemta išnykti.

Dailininkas Arvydas Každailis 2020 metų kovo 19